

Павленко Ірина Григорівна.

Матеріали за 11-а міжнародна научна практична конференція, "Образованието и науката на XXI век", - 2015. Том 4. Педагогически науки. София. «Бял ГРАД-БГ» ООД – 112 стр. – С. 97 – 102.

Проблема студентської субкультури у формуванні морально-естетичних цінностей

Специфічність педагогічного процесу у вищій школі полягає в тому, що він спрямований на розвиток, саморозвиток, самодостатність і самоствердження особистості майбутнього спеціаліста – професіонала, естетично вихованої, високодуховної особистості. Таким чином, виховний простір вищого навчального закладу зумовлює морально-естетичну взаємодію викладача зі студентами, студентів між собою. Вищий навчальний заклад є освітньо-культурним центром і виступає особливим виховним простором, який вміщує в собі простір знань, що визначає рівень, потенціал, характер знань, які пропонуються студентам (цей простір визначається станом науки і культури в цілому). Одним із його компонентів є виховна визначеність вищого навчального закладу освіти як особливого простору виховання, що відтворює досвідчену і висококультурну людину. Вищий навчальний заклад у цьому розумінні є не тільки часткою виховного простору суспільства, а сам виступає як особливий виховний простір, що трансформує знання і культурні цінності. Культурний простір закладу освіти не є однорідним. Важливе місце займає субкультура студентів, які є носіями не тільки естетичних цінностей, але й показують елементи антиестетичні, що відбивають специфіку молодіжної орієнтації на моду, наслідування, «культурний екстремізм».

Великого соціального і громадського значення набуває така специфічна соціальна група, як студентство. Студентство О. Семашко визначає як групу людей молодого віку, які об'єднані виконанням найбільш значущих для суспільства навчальних та соціально-педагогічних функцій, які тимчасово не беруть участі в суспільно-продуктивній праці, для яких

характерні спільність побуту, психології, системи цінностей, культури і які готуються до виконання в суспільстві соціальних ролей інтелігенції [2].

Проблеми студентства досить давно стали предметом наукового вивчення.

Вже на початку ХХ століття в літературі, присвяченій студентському життю, почали з'являтися роботи, в яких зачіпалися питання студентства. Деякі сучасні дослідники вважають, що 1900-1909 рр. можна вважати періодом зародження соціології студентства.

Багато авторитетних дослідників, описуючи сучасний стан молодіжної субкультури, найчастіше роблять висновки про корінні зміни що відбуваються в ній. Але при цьому глибина і зміст цих змін залишаються мало вивченими.

Мета статті – розглянути особливості студентської субкультури та її вплив на формування морально-естетичних цінностей.

Дослідження субкультури знайшли відображення в роботах М.Бахтіна, М.Злобіна, М.Когана, К.Соколова, Е.Мєдведева, А.Павлова, К.Манхейма та ін.

Як відомо, ознаками того, що соціальна група володіє власною субкультурою, є наявність тих, що мають безпосереднє відношення до життєдіяльності даної групи таких елементів: сленг, цінності, норми, переконання, обряди, звичаї, традиції, вірування, марновірства.

Аналіз даних соціологічних досліджень показує, що сучасні студенти слабо ідентифікують себе із студентською групою, свої особливості з особливостями студентської субкультури.

Одним з найбільш популярних обрядів, звичаїв, традицій є посвячення в студенти, День студентів, «Екватор» - половина навчання. Студенти також виділяють КВК і Новорічний карнавал. Комплекс традицій пов'язаний з передачею досвіду (поведінки викладачів, що стосується, легенд, пов'язаних з ними, випадки з сесії) старшокурсників студентам молодших курсів.

Найбільшу цікавість представляють студентські марновірства, пов'язані

з навчанням, в першу чергу з іспитами і заліками. Студентові властиво покладатися на позитивну дію марновірств у разі власної неготовності а відповідальність за невдачу наказувати на невірне виконання розпоряджень марновірства.

Ознакою виникнення і існування будь-якої соціальної групи є наявність специфічного гумору, пов'язаного з особливостями її життєдіяльності. Відомий афоризм: «Від сесії до сесії живуть студенти весело» також можна віднести до цього аспекту студентської субкультури. Соціальні умови, що динамічно змінюються, обтяжені економічними чинниками, ще більш ускладнюють завдання адаптації молоді до соціальних умов, особливо у вузах, де молодь, що вчиться, зіткається з безліччю невідомих їй раніше питань і завдань, пов'язаних з переходом до подорослішання. Для вирішення цих завдань молодь об'єднується в наукові студентські суспільства, молодіжні рухи, і тому подібне.

Однією з форм, супроводжуючих адаптацію студентів в таких умовах, є гумор. Поява усередині студентської субкультури гуморливого напрямку і його інтенсивний розвиток є чинником, що вимагає осмислення і вивчення.

Субкультурні традиції студентського сміху, як виклик реальності, порятунку від смутку і самоти, боротьба із страхами. Вони увібрали в себе традиції класичної театральної і літературної комедії, античного театру і містерій, індіанських ритуалів. Наявність специфічного студентського гумору – це ознака сформованої студентської субкультури як самостійного соціального феномена в умовах системної кризи.

Як будь-яка соціальна установа, університет завжди був і буде багатофункціональним. У його завдання входить і міжпоколінна трансмісія культури, і підготовка професійних фахівців вищої кваліфікації, і загальна соціалізація молоді. Як би не визначали завдання університетської освіти його організатори і керівники (міністри, спонсори, ректори, менеджери і професори), разом з явними функціями, університет завжди виконував і виконує не менш важливі латентні функції, до яких можна віднести і

формування студентської субкультури. При цьому, на наш погляд, дана функція є проміжною між явними і латентними функціями університету.

Просторове зосередження протягом більш менш тривалого часу значної кількості молоді, породжує у неї специфічну групову самосвідомість, причому цей образ протиставляється як позауніверситетському середовищу - державі, так і університетській адміністрації і професорам. Проте студентська субкультура - складне явище, в якому соціально-групові відмінності доповнюються і посилюються віковими.

В умовах трансформації суспільства сучасна українська молодь виявилася поставленою на грань двох культурних систем (колишньою «радянською» і культури незалежної України). Пошуки молоді власного шляху в житті співпали з переосмисленням всіма шарами і поколіннями суспільства свого минулого, сьогодення і майбутнього.

Характеризуючи студентство сучасного періоду слід зважати на характер їх цінностей, соціального самовідчуття і морально-психологічного стану.

Сьогодні, в умовах відсутності чітко окреслених ціннісних орієнтирів, сучасне суспільство переживає духовну кризу, яка, в першу чергу, позначається на стані моральної свідомості молоді. Плюралістичний підхід загальної культури, що ставить головні акценти на прагматичні та економічні цінності (матеріальний комфорт, гроші, розваги тощо), небезпечним чином впливає на становлення особистості молоді.

Цей вік є сенситивним щодо формування моральних переконань, ціннісних пріоритетів, що визначають головний напрямок розвитку особистості, її стосунки з оточуючими та моральну поведінку. Розвинена рекламна індустрія формує у молодого покоління індіферентність в сприйнятті морально-духовних цінностей, нечутливість до естетичних та загальнолюдських норм. Це, безумовно, впливає на міжособистісні стосунки серед молоді і на сферу спілкування в цілому, яка є провідною діяльністю молодого покоління.

Низький ступінь сформованості моральних ставлень до оточуючих сприяє виникненню внутрішньо-особистісного конфлікту, який викликає невротичність, дисгармонію особистості, що позначається на її дезадаптованості в соціумі. Морально-духовні цінності може засвоїти людина, яка «відчуває їх смак», тобто яка переконана в тому, що любов, краса, мудрість, терпіння — це добре, а егоїзм, нестриманість, похитливість — це погане.

Мораль - сукупність обмежень і претензій людей в системі соціальної взаємодії, взаємних свобод і зобов'язань, еквівалентів в процесах соціального обміну, прийнятих і виконуваних людьми добровільно, без законодавчого примусу, одна з основних форм суспільної свідомості, досягнення гуманістичної культури людини.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства з дедалі більшою гостротою постає проблема відродження культури та духовності, що базується на формуванні потужної системи глибинних морально-естетичних цінностей. Усі ці складні питання підштовхують педагогічну думку до нового осмислення таких понять, як культура, мораль, естетика та цінності.

Цінність – уявлення про те, що є святим для людини, групи, суспільства в цілому, їх переконання і переваги, що відображаються у поведінці. У сучасному розумінні цінності – це ідеї, норми, процеси, відносини матеріального і духовного порядку, які мають об'єктивну позитивну значимість і здатні задовольняти певні потреби людей. Кожній особі притаманна своя специфічна ієрархія цих цінностей, які виступають зв'язуючою ланкою індивідуального і суспільного життя. Особистісні цінності відображаються у свідомості у формі цінностних орієнтацій – найважливіших елементів внутрішньої структури особи, закріпленні життєвим досвідом індивіда, всією сукупністю його переживань і відмежовують значимі, істотні для даної людини від неістотних, не значимих. Таким чином, система цінностей визначає сутність як людини, так

і певної спільноти, направленість їхніх дій і вчинків.

Естетична цінність – особливий клас цінностей, існуючий наряду з іншими (матеріальними, етичними, релігійними), об'єднуючою для них є загальна мета. Всі види цінностей (добро, вигода, краса, справедливість) характеризують значущість об'єкту для людини. Специфічність естетичних цінностей визначається своєрідним характером естетичного відношення людини до дійсності чуттєво-духовним, безкорисливим сприйняттям, орієнтованим на пізнання реальних об'єктів. Естетичною цінністю володіють предмети, явища, сама людина (їїго подоба, поведінка), речі, що створюються людьми і продукти духовної діяльності.

Україна переживає нині досить скрутні часи. Складна економічна та політична ситуація ускладнює соціальні проблеми. Небезпечною є культурна криза, яка спричиняє духовну деградацію суспільства, розмивання ціннісних орієнтирів і моральний занепад. Відомо, що культура і духовність – це цивілізовані ознаки будь якої нації, без яких вона взагалі не може існувати. Тому в цих умовах дуже важлива є активізація зусиль з підвищення духовного рівня української молоді, формування у неї стійкої системи глибоких морально-духовних цінностей, оскільки саме вони складають основу мотиваційної сфери як особистості, так і суспільства в цілому. Те, чим керується окрема людина чи певна спільнота в своїх діях, досить чітко висвітлює її глибинну сутність. Якщо особистість чи суспільство сповідує високі гуманістичні цінності, то цілі і засоби її досягнення також будуть досить високими і гуманними. Тільки таким чином ми можемо досягнути поступового економічного, політичного й духовного піднесення нашої країни, оскільки ці сфери досить тісно переплетені і взаємопов'язані.

Основною цінністю будь-якого суспільства є людина. В більшості політичних систем значна роль відводиться саме особистості, її участі в розбудові й розвитку як громадянського суспільства, так і держави. Лише в тоталітарних системах роль людини як вільної особистості нівелюється, вона перетворюється у гвинтик, який повинен виконувати тільки певні функції.

Нормальне громадянське суспільство повинно передусім прагнути до створення умов, за яких можлива реалізація людиною усіх своїх цінностей, які панують у такому суспільстві, – це свобода, справедливість, солідарність, рівність, демократія.

Свобода – це основоположна риса людини як творчої особистості. Вона дає кожній людині можливість вибору: вибору певних можливостей, певного шляху, добра чи зла. Свобода це не лише повне задоволення всіх своїх інтересів і прагнень, а й увага та повага до свободи інших. Ж.-Ж. Руссо говорив, що людина створила суспільство, віддавши частину своєї свободи й отримавши гарантію безпеки [1]. Тому реалізувати свою свободу можна лише через врахування волі і прагнень інших людей. Свобода – це дуже велика відповідальність і за себе, і за ближніх, і за світ у цілому.

Із поняттям свободи пов'язані такі цінності, як толерантність, терпимість, які витікають із християнських цінностей – милосердя, співучасті, співстраждання. Людина – істота не досконала, і потрібно з розумінням і терпінням ставитись до її недоліків і помилок. Слід поважати політичну точку зору і політичні погляди інших людей. Але жодна політична теорія не може претендувати на виключну істинність і самовпевнено вважати, що тільки вона є правильною, адже це неминуче призведе до конфронтації і конфліктів.

Реалізація усіх розглянутих цінностей можлива лише у громадському демократичному суспільстві. Демократія – це така форма організації суспільства, де кожній особі гарантовані громадські та політичні свободи, а індивід сприймається як політична цінність, вища за державу та її інститути. Піднісши окрему особу до рангу найвищої політичної цінності, демократичний принцип базується на тому, що розвиток і розквіт суспільства залежить від рівня розвитку індивідуальності його громадян. Тому найважливішими ознаками демократії є свобода та політична рівність, які забезпечуються політичним плюралізмом; свободою вибору громадянами своїх представників до органів державної влади; свободою преси та інших

ЗМІ; міцним правовим захистом громадян від свавілля державних органів влади, інших політичних структур і посадових осіб: реальним функціонуванням принципу поділу властей.

Таким чином, саме загальнолюдські релігійно-духовні цінності лежать в основі існування як суспільства в цілому, так і окремої особистості. І саме від того, чи керуватиметься дане суспільство, чи конкретна людина такими цінностями, як добро, свобода, справедливість, солідарність, любов, демократія, залежатиме як її особиста доля, так і майбутній добробут усього народу. Тому істинно багатим і процвітаючим суспільством може бути лише те, яке базується на загальнолюдських цінностях.

Що стосується ціннісного виміру студентської субкультури, звертаючись до даних спостереження «Соціокультурная образовательная среда ХГУ «НУА», проведеного у 2007 році вочевидь, що для сучасних студентів найвищими цінностями являється дружба, здоров'я, кохання – вони входять до трійки лідерів. Також немаловажними цінностями для студентів являється сім'я, матеріальне становище, освіта і робота. Серед людських якостей та важливих міжособистісних характеристик на першому місці такі як: доброзичливість та цікаве спілкування.

Отже, сучасна молодіжна культура – є субкультурою з виразно окресленими межами. Її характеризують такі особливості, як досить помітна відчуженість від старшого покоління, від його цінностей і норм, переважна орієнтація на сферу дозвілля, в якій головними є спілкування і розваги, пов'язані з комунікативною діяльністю. У ставленні до культури надають перевагу творчості, що в цілому відображає життєві орієнтації і пріоритети сучасної молоді.

Література:

1. Руссо Жан-Жак. Об общественном договоре. Трактаты / Жан-Жак Руссо – М. : Канон-пресс, Кучково поле, 1998. – 416 с.
2. Семашко О.М. Соціологія мистецтва : [навч. посібник] / О.М. Семашко - К. : Міленіум, 2004. – 387 с.